

2. lecke

A közgazdaságtan vezető paradigmáinak gazdaságpolitikai jellemzői; az állam és a gazdaság viszonya

A 2. leckében az alábbi kérdésekre kap választ:

- Melyek a közgazdaságtan történetének legfontosabb irányzatai; mikor működtek, kik voltak a legrangosabb képviselői?
- Melyek voltak az egyes irányzatok legfontosabb gazdaságpolitikai intézkedései?

A lecke kötelező irodalma: jelen tananyag. Ajánlott irodalom: Somogyi Ferenc (2002): Metaökonómia. Kodolányi János Főiskola kiadása, Székesfehérvár, 2002. 3. fejezet

Követelmények

Ön akkor sajátította el sikeresen a tananyagot, ha:

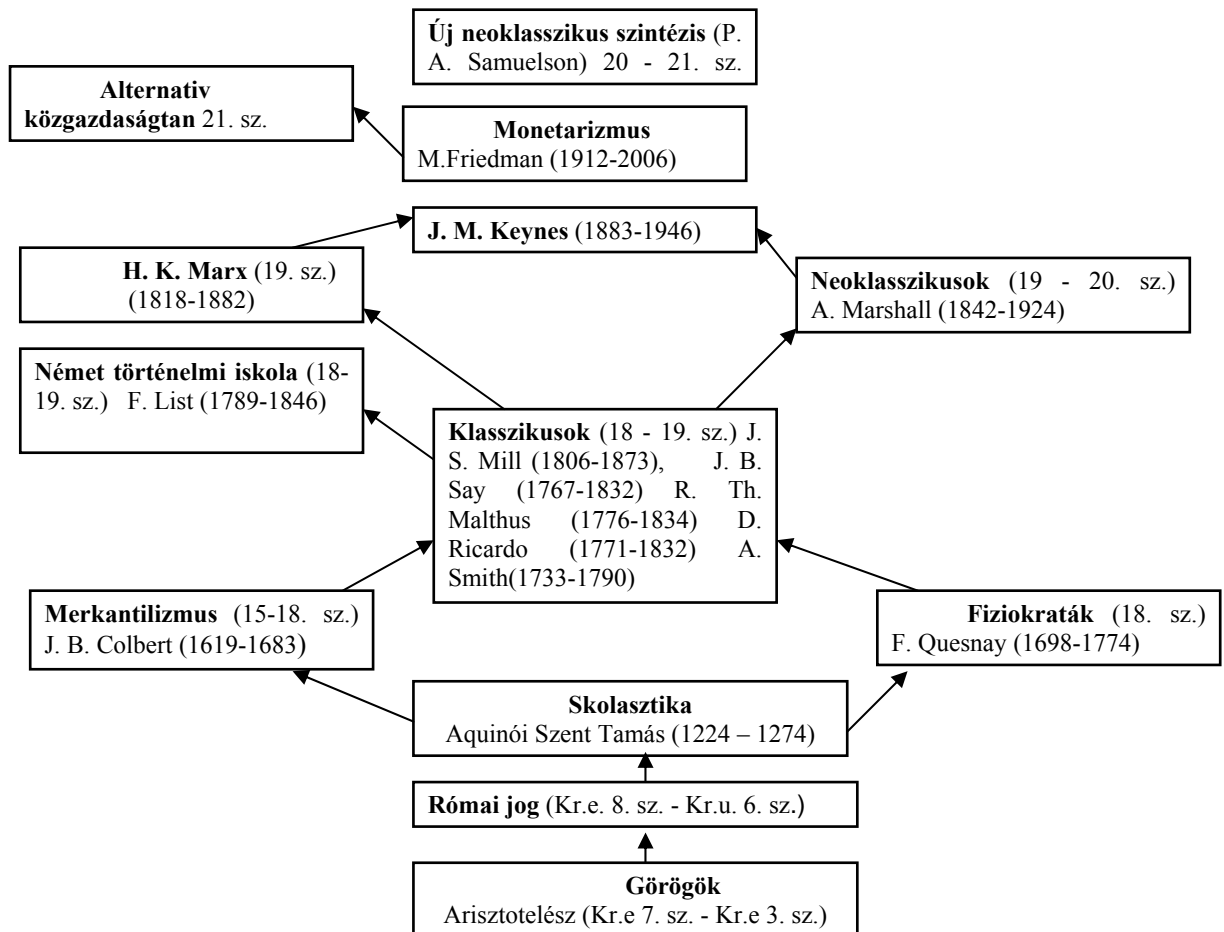
- ha fel tudja sorolni a közgazdaságtan legfontosabb irányzatait,
- ha meg tudja nevezni az egyes irányzatok születésének, tevékenységének idejét,
- ha meg tudja nevezni az egyes irányzatok legfontosabb képviselőit,
- ha jellemezni tudja az egyes irányzatok legfontosabb gazdaságpolitikai jellemzőit (az állam és a gazdálkodó szervezetek viszonyára összpontosítson!)
- (a fenti kérdésekre adott válaszok fényében a tesztfeladatok csak ismétlésnek minősülnek, a fontosabb fogalmak, összefüggések készség szintű elsajátítását segítik, a vizsgán, a kifejtős kérdések mellett a leckék végén található tesztkérdések is szerepelhetnek).

A 2. lecke alapfogalmai:

- **preközgazdaságtan**
- **merkantilizmus**
- **fiziokraták**
- **klasszikusok**
- **német történelmi iskola**
- **H. K. Marx**
- **Neoklasszikusok**
- **J. M. Keynes**
- **Monetaristák**
- **„Új” neoklasszikus szintézis**
- **Alternatív közgazdaságtan**

1. A közgazdaságtan vezető irányzatai és iskolái

Tevékenység: rajzolja le annyiszor a közgazdaságtan korfáját (2-1. ábra), amíg minden iskola, század és név készség szinten nem megy! Figyelem! Az egyes iskolák, szerzők regnálásának idejét századokban kell tudni!

2-1. ábra: A közgazdaságtan korfája

2. A vezető közgazdasági paradigmák az állam és a gazdaság viszonyáról

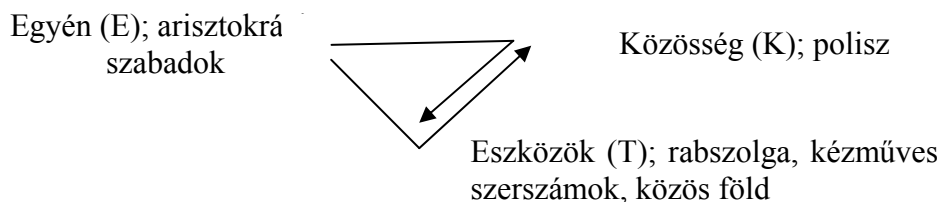
Tevékenység:

A korábbi tanulmányait felhasználva arra összpontosítson, hogy a közgazdaságtan egyes iskolái, irányzatai milyen álláspontot képviseltek az állam és a gazdálkodói szervezetek viszonyának értékelésekor.

2.1. Prekőzgazdaságtan

2.1.1. Görögök

- **Hésziodosz** (i.e. 7. sz.) boiótiai költő „Munkák és napok” című művében írja le, hogy a hagyományos közösség (redistribúción, reciprocitáson alapul) hogyan bomlik fel. Hellaszban a személyes létezés gondjává válik a gazdálkodás.
- **Platón** (i.e. 427-347) fő műve, az Állam középponti kérdése: a „jó” államban hogyan kerül a „megfelelő ember a megfelelő helyre”? Az állam gondoskodik – mai kifejezéssel élve – az „emberitőke-állomány” optimális szerkezetéről.
- **Arisztotelész** (i.e. 430-390) Politika, Nikomakhoszi etika, Retorika című műveiben foglalkozik gazdasági kérdésekkel.
(A marxi formációelmélet sémáját felhasználva, de nem arra építve! Lásd a 2-2. ábrát!)

2-2. ábra: Az egyén (E), a közösség (K) és a természet (eszközök = termelési eszközök (T)) viszonya

1. A megtermelt anyagi javak egy része magántulajdoni alapon közvetlenül sajátítódik ki:

$E \rightarrow T \rightarrow K$

- tengeri kereskedelem (kapelike),
- agora kereskedelme (kapelosz),
- ajándékozás jóshelyeken (metadoszisz),
- krematisztika (az oikosz ellátásának biztosítása).

A „piac” minden eleméhez szükséges az állam szabályozó kerete.

2. A megtermelt javak másik részét közvetlenül a közösségen (polisz) keresztül sajátítják ki: $E \rightarrow K \rightarrow T$

- rabszolga munka,
- hadizsákmány,

- közös föld (ager publicus).

Arisztotelész a magán és a köztulajdont egyaránt elismerte.

2.1.2. Római Birodalom

Nézőpontunkból a római jogrendszer követel megkülönböztetett figyelmet.

A római jogrendszer elemei:

1. **római közjog**; az államszervezet felépítését, intézményeit, az állam és az alattvalók viszonyát írja le,
2. **római magánjog**: (szűkebben római jog) az alattvalók (családok) viszonyát, benne a vagyoni viszonyát írja le.

Római magánjog lényegében árucserajog.

2.1.3. Skolasztika

A középkor, a kereszténység ezer éves közszelleme (5-15. század) a gazdaságot az emberi élet egy nem lényeges vonatkozásának tekintette. Az egyházatyák (egyben az államhatalom álláspontja) az etikai nézőpontot hangsúlyozták. Az igazságos ár (justum pultium) és a kamatszedés jogtalansága került előtérbe (etikai vonatkozásai) Aquinoi Szt. Tamás (13. század) műveiben.

2.2. A közgazdaságtan előfutárai

2.2.1. **Merkantilizmus**; korai (15-16. század), kései (17-18. század)

A kései merkantilizmus dogmái:

1. **kereskedelmi mérleg**: arany áramoljon a gazdaságba → export révén,
2. **az államnak kell megteremteni a jólét feltételeit, lásd J. B. Colbert (17. század) gazdaságpolitikáját.**

Kameralizmus: (német területen) célja a fejedelmi kincstár növelése, az ezt szolgáló szabályozás fejlesztése, lásd V. L. von Seckundorf (17. század) munkássága.

Az állam eszközei:

- az adóalap növelése,
- hazai gazdálkodás színvonalának emelése,
- új iparág honosítása,
- vámok kivetése,
- behozatal-, kivitel-szabályozása,
- adókedvezmények adása

} **protekcionista eszközök**

2.2.2. **Fiziokraták – F. Quesnay (ejtsd: kené) (18. század)**

A gazdasági táblázatok (1758) című műve ráirányította a figyelmet a természet körforgásával analóg gazdasági újratermelési körfolyamatra.

A „tisztá termék” tulajdonosai a földbirtokosok, akiket adóztatni kell. (A redisztribúció állami feladat!) Csak ennyiben jelenik meg az állam. A kereskedők, az ipari tőkések önmegmondásukkal halmozni fel → a szorgalmas, takarékos tőkés ideája ezzel megszületett.

3.1. A politikai gazdaságtan és a közgazdaságtan

3.1.1. Klasszikusok - A. Smith (18. század)

A „laissez faire, laissez passer” (minden menjen a maga dolgán) dogmája vallja: az a kormány kormányoz jól, amelyik sehogyan sem kormányoz. A „Láthatatlan Kéz” (invisible hand) minimális körben igényli az államot. (Honvédelem, igazságszolgáltatás, közművek, közlelési-műhelyek.)

Az utókor Smith főművét (Nemzetek gazdagsága - 1776) a gazdasági liberalizmus alapmunkájának tekinti, s az önzést olvassa ki a gazdasági szereplők kizárólagos motívumaként. (Eredetileg Smith etikába ágyazott önzésről beszélt.)

3.1.2. Német történelmi iskola (F. List, 19. század)

Nemzeti közösségi tudat, a tökéletesedésre való hajlam szüli a gazdaságot, az állam által támogatva. (A nemzet, jog, történelmi tradíció megkülönböztetett szerepben.)

3.1.3. H. K. Marx (19. század)

A kapitalizmus spontán mechanizmusai szétzilálják a „burzsoázia államát”. A szocialista állam feladata lesz az állami tervgazdaság megszervezése. Hosszú távon viszont az állam elhal...

3.1.4. Neoklasszikusok (A. Marshall, 19- 20. század)

Liberális demokrácia az előfeltétel. Kereteket teremt a minimális állami szerep melletti piacgazdaságnak.

3.1.5. J. M. Keynes (20. század)

A kapitalizmus mechanizmusai súlyos válságokhoz vezetnek. Az államnak be kell avatkozni. (A stabilitás után visszavonulhat.)

Keynes főműve: A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete (1936).

- A Say-dogma tarthatatlan. Vannak felesleges erőforrások.
- Be kell avatkozni, keresletet kell teremteni. Manipulatív közgazdaság.

3.1.6. Monetaristák (M. Friedman 20. század)

A keynesi beavatkozás inhatékony, inflációt szül. Csak a pénz számít. **Stagfláció.** Az állami költségvetés, mint szabályozó eszköz helyére a bankrendszert állítják. **Kínálati iskola** (rugalmasabb bérek, a munkapiaci korlátok lebontása, szakszervezet ellen, bérterhek csökkentése, munkaerő mobilitás növelése) szintén államellenes. **A racionális várakozások elmélete** (szintén államellenes, az állam lépéseit a döntéshozók beépítik.)

3.1.7. „Új” neoklasszikus szintézis, a poszt-, neokeynesi és neoklasszikus szemléletű iskolák szintézise: állam vonuljon ki. (Tények 42-46% redisztribúció!)

2007-es amerikai másodlagos jelzálogpiaci válság után ezek az elméletek hitelüket veszítették.

3.1.8. Alternatív közgazdaságtan (H. E. Daly 20. század)

Az uralkodó és az alternatív közgazdaságtan

Megnevezés	Uralkodó közgazdaságtan	Alternatív közgazdaságtan
Tárgya	A profit és a bruttó hazai termék növelése	A gazdálkodás teljes rendszer az állam megkülönböztetett szerepe mellett
Értékválasztása	A fogyasztás növelése, a gazdasági hatalom megszerzése	Ökológizáció, humanizáció
Módszere (uralkodó)	Pozitivizmus	Hermeneutika, akcióelmélet

Az ökológizáció jelentése: a gazdaság mindenegybes döntéshozója úgy hozza meg a döntését, hogy figyel az egészre.

A humanizáció jelentése: a gazdasági döntéshozók úgy hozzák meg döntéseiket, hogy figyelnek a részekre, az egyesre.

Pozitivizmus: magáról azt tartja, hogy objektív, empirikus tényeken alapul és matematikai módszereket használ a kutatás során.

Hermeneutika: magyarázat; egy jelenséget, egy problémát addig jár körül különféle érvekkel és módszerekkel, amíg bizonyítottnak, belátottnak, megismertnek nem tekinti a témát.

Akcióelmélet; az alternatív közgazdaságtan által kifejlesztett módszer, lényege: az érintett szereplők bevonásával elfogadható megoldás elérése a cél.

A 2. lecke kérdései:

- Az európai kultúrában az elmúlt 2500 évben melyek voltak a legfontosabb közgazdasági irányzatok, iskolák?
- Mikor születtek, illetve tevékenykedtek az egyes irányzatok? (A századot kell megnevezni!)
- Kik voltak az adott iskola legnagyobb gondolkodói? (A legfontosabb szerzőket okvetlenül nevezze meg!)
- Preközgazdaság alatt milyen kultúrtörténeti korok közgazdsági nézetei kerültek előtérbe?
- Mely irányzatokat tekinthetjük a közgazdaságtan előfutárainak?
- Melyek a politikai gazdaságtan, illetve a közgazdaságtan legfontosabb paradigmái?
- Jellemezze az egyes irányzatokat, iskolákat aszerint, hogy milyen az állam és a gazdálkodói szervezetek viszonya? (Figyelem! Ez a kérdés a legsúlyosabb, vizsgán a megismert irányzatok közül néhányat kell majd részletesen bemutatni!)

